

Kjak

Ólavur Hátún

Nýtt heimsatlas undir landi (1)

Nógv hefur verið skrivað og talað fyri og imóti í sambandi við, at nýtt føriskt heimsatlas eina tíð hefur verið í umbúna. Hóast hvørki málfrøðingur ella geografur fari eg her at loyva mær sum leikmaður at geva onkrar av mínum sannføringum til kennar.

Um innanlandsviðurskifti havi eg nýliga í greinastubba borið okkurt fram, sum ikki skal verða endurtikið her. Men fara vit longur út frá landi, so hava har verið atfinningar um, at bankar hava fingið nýggj heiti. At føringar við ár í hond hava róð út á Fugloyarbanka, Sandoyarbanka, Skeivabanka o.s.fr., og at hesir tí hava fingið førisk nøvn, er so sjálvsagt. At ytri bankar, sum nú at kalla eru vorðnir heimasjógvur, hava fingið førisk nøvn í staðin fyri tey fyrrverandi útlendsku – **Ytribanki** fyri *Bill Baileybank*, **Ytsibanki** fyri *Lúsabanki* (sum onki hefur við lýs at gera, men er ein avbronglan av onkrum fronskum) og **Bankaryggur** fyri *Wýville Thomson Ridge* - tykir mær at vera bæði rímligt og rætt.

Leita vit nú eystur um hav, finna vit á kortinum vælljómandi norrøn heitir sum *Ermarsund* og *Eystarsalt* (eftir mínari áskoðan vóru **Ermarsund** og **Eystarsalt** betur í samljóð við okkara mál) fyri *Ensku Kanalina* og *Eystursjógvin*. Men hyggja vit nærri at *Norra-kortinum*, eru har nøvn sum *Björgvin* (**Bergen**), *Harðangur* (**Hardanger**), *Stavangur* (**Stavanger**) og *Líðandisnes* (**Lindesnes**), ið neyvan fáast at festa røtur í okkara máli.

Um *Norðurhøvdi* veruliga er ein høvdi (høgt nes við lægri lendi innanfyri), veit eg ikki; men íslendingar, danir, sviar og eisini týskarar brúka norska navnið *Nordkap* - sviar og íslendingar tó við tveimum p-um, sum vit eisini kundu gjørt. Haldi ikki, vit skulu firnast fyri orðinum kap(p), sum heldur

ikki er upprunaorð í hinum norðurlandamálunum.

At brúka heimlig førisk heitir sum høvdi, nes, tangi, nipa ella nakkur og í altjóða høpi geva teimum rúmari merking kann vera gott og rætt; men tá tú her eystan fyri *Norðurhøvda* / *Norðkapp* fært eyga á *Kolanesið*, tá má tykjast, at farið er um mark. Nes verður í Móðurmálsorðabókini lýst sum “heldur mjátt og langt landaøki, sum stingur seg út í sjógv”, meðan hálvoyggj er “stórt og breitt nes”, og **Kolahálvoyggjin** má tí vera rættari heiti. Tað hevði jú eisini sæð løgið út við heiti sum *Iberiska Nesið* um hálvoyyna Spania og Portugal í einum.

Danmark skal nú (eins og á íslenska kortinum) eita *Danmørk*. Tað er tað neyvan orsök til. Í bíbliusøguni lósu vit um hirðarnar á markini, og í Móðurmálsorðabókini stendur mark at hava somu merking sum mørk. At donsku landspartarnir *Jylland*, *Fyn* og *Sjælland* nú eita **Jútlund**, **Fjón** og **Sælund** á okkara máli, tað, haldi eg, er ein vinningur. Men skaldaheitið *Burgundarhólmur* er ov knortlut fyri tað lættara **Bornholm**.

Oyland fyri Öland í Svøríki – ja, hví ikki? Men skal **Stockholm** nú heldur eita *Stokkhólmur*, skuldi so t.d. **Hanstholm** itið *Hansthólmur*?

Líta vit at landanøvnum í Europa, havi eg hug fyrst at tríva í navnið *Pólland*. Ivaleyst er tað her íslenska ávirkanin, sum ger seg galdandi. Men í íslenskari stavseting er tann litla skákstrikan -accent aigu- so nógv meira algongd enn hjá okkum, soleiðis at íslendingar í so mongum førum siga og skriva ó, har vit hava o – t.d. í orðum sum póstur, fóstur, rómantiskur, október + eitt ótal av øðrum dønum

Haldi tað snøggasta vera at skriva **Poland**, tí her er ikki talan um nakran Pól. Nakað føriskari verður navnið

heldur ikki við at skriva ó, tí langt o er vanligt í føriskum máli. Aftrat hesum kemur, at vit við at skriva ó í staðin fyri o fáa tvinnanda framburð á okkara máli - sama við *Róm* niðanfyri.

(um íslenska handilsketan *Bónus* ynskti at givið førisku deildini føriskt mál-snið, átti navnið her at verið *Bonus* við o).

Í vestri liggur landið, sum vit altíð eins og danir, týskarar, íslendingar, samar, finnar, eysturíkarar og sveitsarar hava kallað **Holland**, men sum nú skal eita *Niðurlond*. Vit vita, at hetta hefur sína málsgulugu grundgeving; men mær tykir hana ikki at vera so sannførandi, at hon gevur orsök til at skifta yvir. Landsnavn við fleirtalsmerki gevur í okkara máli eisini tvørleika í sagnorðinum, at t.d. *Niðurlond* liggja, *Niðurlond* hava o.s.fr., tá talan jú bert er hetta eina landið.

Í mínum hugaheimi umfata *Niðurlond* **Holland** og **Belgia**.

Flyta vit okkum nú í ein lágan landsynning koma vit m.a. til Schweiz. Sviar og danir brúka her upprunastavingina; men norðmenn skriva **Sveits**. Soleiðis hava føringar stavað fyrr, og soleiðis haldi eg, at vit skuldu skrivað, tí z ber her í sær ts, sum tað eisini hoyrist á skandinaviskari tungu. Eisini er tað praktiskt í skrift og úttalu at kunna gera mun á einum sveitsara og einum sveisara.

Eitt lítið land liggur kroyst inn ímillum Sveits, Týskland, Eysturríki og Italia, sum okkara heimsatlas stavar *Liktnstein*. Samar, finnar, sviar, norðmenn, íslendingar, týskarar og sveitsarar stava her eins og fólkið har á staðnum **Lichtenstein**. Hví skulu vit tá gera okkum upp sum málsligir serstöðingar? Upprunastaving dregur jú eisini ynskiliga upprunaframburðin við sær.

(Framhald)

Ummæli av bókini

»SØGAN UM JØDARNAR«

ið vit hava teimum báðum, frásøgumanninum Hans Holm, lektara og fjølmiðlamanninum Sonne Smith, fyri at takka

Var so heppin sjálvan framløgudagin at ognast hesa helst bestu bók á sínum øki, sum prentað er á føroyskum síðan tær báðar bibliutíðingarnar fyrst í tjúgundu øld.

Vit bæði, konan, fóru fáar dagar seinni um Danmark til Los Angeles, og á teirri 16 tíma longu flogferðini eydnaðist mær at lesa bæði hjartanøtrandi og skelkandi søguna um jødarnar úr enda í annan.

Ivaleystru mong ummæli longu skrivað; men eg gjørdist so hugtikin av hesi fleiri túsund ára gomlu frásøgn, at eg mátti royna at festa tað á blað ella rættari: á telduna, sum tað nú fyri tað mesta nevnist.

Eitt nágreiniligt ummæli ber næstan ikki til at gera av tí, at hvørt orðið hefur síðu eftir síðu líka stóran týðning, sum tað næsta, fyri ikki at tala um myndir og yvirlitskort.

Hugstoytt er at lesa um, hvussu vit, ið nevna okkum kristin, av fyrstan tíð gingu á odda í týningini av jødunum, har krossferðirnar á allan hátt festu seg sum størsti skammblettur í kristnu átrúnaðarsøguni, fyri ikki at tala um hópdrápini á muslimar á somu ferðum – allar tríggar trúðargreinir sprotnar av somu rót – jødadóminum!

Ikki nakað ringt um átrúnað at siga, sum hvør í sínum lagi gevur troyst og vón fyri framman og mælir til at fara við næsta tínum, sum tú kundi hugsað tær, at næstin fór við tær sjálvum – nei, orsökkin til ræðuleikarnar í navni Guds ligguruttan iva í valdsgirndini hjá okkum sjálvum, sum enn á okkara døgum við jøvnum millumbilum setir alla mannaættingina í vága.

Sonne skrivar í formælinum, at bókin eisini er ætlað sum søguligt tilfar hjá lesandi, og skal eg her bara skoyta upp í og mæla til, at vit øll – ung sum gomul – seta okkum aftur á skúlabonk og lesa bókina, sum í hvørjum húsi eigir at standa lið um lið við halgubók.

I Los Angeles búgva – sambært Hansi og Sonna – uml. ein millión av jødum, sum vit hava ávíst tilknýti til, og fingi vit frá einum teirra hetta frálíka yvirlið yvir upprunan til jødadómin, haðan fyrst Kristnitrúgvín og seinni Islam eru sprottin:

Í miðuni *Etz Hayim* – *Lívsins Træ* ella *Ygdrasil* – tvinnast kring *Dávastjørnuna*.

Fylgja vit klokkin, merkiv ovasti rundingur høgumegin *Ruben* og teir næstu í raðfylgju *Simeonn*, *Levi*, *Judah*, *Dan*, *Napthali*, *Gad*, *Asher*, *Issackar*, *Zebulun*, *Joseph* og *Benjamin*, allir synir Jákup patriark, abbasonur Abrahams.

Hetta *búmerki* jødanna, um ein so kann siga, hongur yvir hurðini inn í Mount Sinai Chapel í Mount Sinai Temple í Los Angeles.

Við hesum vilja vit ynskja øllum eini GLEÐILIG JÓL, ALT GOTT Í KOMANDI ÁRI OG Á SO MANGAN HÁTT VIÐ TØKK FYRI 2010

Los Angeles, 14. desember 2010
Kirsten og Heini Olsen

